

Sonja MARINKOVIĆ*

MUZIČKA AKADEMIJA NA CETINJU: POGLED NA OSNIVANJE, RAZVOJ I SADAŠNJI RAD NAJVIŠE INSTITUCIJE MUZIČKOG OBRAZOVANJA U CRNOJ GORI¹

Sažetak: U radu se osvjetljavaju ključna pitanja razvoja (visokog) muzičkog obrazovanja u Crnoj Gori vezana za osnivanje, djelovanje i aktuelno usmjerenje rada ove institucije. Cilj analize je istoriografsko sagledavanje bitnih pitanja organizacije visokog muzičkog obrazovanja u Crnoj Gori sagledano u širem jugoslovenskom kontekstu. U radu se raspravlja o pitanjima statusa muzičkog školstva, načina umrežavanja visokih muzičkih škola na jugoslovenskom prostoru, ukazuje na najznačajnije aspekte implementacije Bolonjskog procesa, kao i na neke probleme u radu crnogorske visoke muzičke škole u razdoblju tranzicije.

Ključne riječi: *muzička pedagogija, visoko obrazovanje, muzičko obrazovanje, reforma obrazovanja, tranzicija*

MUZIČKA akademija u Titogradu (danas Podgorica) osnovana je 1980. godine kao jedan od devetnaest fakulteta Univerziteta Crne Gore,² šest godina poslije utemeljenja ovog univerziteta (1974), i jedina je njegoa ustanova koja u nazivu nema odrednicu „fakultet”, jer u oblasti umjetničkog obrazovanja u njegovom sklopu djeluju Fakultet dramskih umjetnosti i Fakultet likovnih umjetnosti. Razlozi zbog kojih Muzička akademija jedina radi pod nazivom *akademija* mogu se naći u tome da je sedamdesetih godina,

---

* Sonja Marinković, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Fakultet muzičke umetnosti, Katedra za muzikologiju

¹ Rad je napisan kao dio projekta br. 177019 Katedre za muzikologiju Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu, koji je podržan od strane Ministarstva prosvete i nauke Republike Srbije.

² U sklopu Univerziteta djeluje i jedan institut.

neposredno pred njeno osnivanje, u zakonskim rješenjima bilo aktuelno razlikovanje *akademije*, kao visoke škole u kojoj dominira umjetničko usmjerenje obrazovnog procesa i *fakulteta* za čije djelovanje je suštinska odrednica postojanje naučnog rada, što je iskazivano standardom da na ustanovi bude zaposlen određen broj doktora nauka u nastavnim zvanjima.³ Međutim, danas se ova terminološka distinkcija zadržala samo kao dio tradicije i iz naziva se ne može zaključiti kojem tipu obrazovne institucije neka visoka škola pripada⁴ i da li se na njoj realizuju pored umjetničkih i naučni programi.⁵ Termin *akademija* kao oznaka visoke muzičke škole zadržan je i u Ljubljani, Zagrebu, u Novom Sadu i u Sarajevu, mada u svim, izuzev u Ljubljani⁶, objedinjuje i umjetničke i naučne programe.

Na početku izlaganja treba istaći da je Titograd u tadašnjoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji bio posljednji republički centar koji dobija visoku muzičku školu. Među prvima na jugoslovenskom prostoru utemeljene su visokoškolske ustanove u tri nekada vodeća kulturna centra: Kraljevska muzička akademija u Zagrebu (1922), Državni konzervatorijum u Ljubljani (1926) i Muzička akademija u Beogradu (1937). Muzičko obrazovanje koje podrazumijeva postojanje vertikalne niže—srednje—visoke škole, kao državni koncept je razvijeno poslije Drugog svjetskog rata, na temelju sporazuma vodećih stručnjaka u ovoj oblasti (1949, Bledski dogovor)⁷. Od suštinske je važnosti

³ Sa osnivanjem (1963) i razvojem magistarskih studija i otvaranjem mogućnosti sticanja (naučnih) doktora, visoke umjetničke škole u Beogradu su 1973. godine promijenile naziv tako da je tadašnja Umjetnička akademija, unija četiri visoke umjetničke škole u sklopu Beogradskog univerziteta, postala samostalni Univerzitet umetnosti u Beogradu, a njene akademije su ponijele nazive *fakultet*.

⁴ Ovo razlikovanje nije postojalo samo u bivšoj Jugoslaviji. U Italiji je, recimo, dugo godina samo jedna visoka škola, rimska Santa Ćecilija, imala status fakulteta, sve druge su bile u rangu stručnih škola. Slična distinkcija je pravljena i u Njemačkoj.

⁵ Zanimljivo je da na cijelom bivšem jugoslovenskom prostoru danas nema ni jedinstvenog rješenja za pripadnost obrazovnim poljima, jer se na različite načine primjenjuju standardi OECD-a (*Frascati manual*, 2015). Umjetnost je negdje tretirana kao samostalno polje (na primjer, u Srbiji i Hrvatskoj), a negdje kao dio humanistike, što je u saglasju sa standardima (Makedonija, Slovenija, Bosna i Hercegovina). Oblasti muzikologije i etnomuzikologije uglavnom se opredjeljuju kao humanističke, odnosno društveno-humanističke discipline, ali se oblasti muzičke teorije i muzičke pedagogije tretiraju na različite načine, kao dio polja ili oblasti umjetnosti (BiH, Makedonija, Slovenija), ili kao dio društveno-humanističkih Nauka o umjetnosti (uža oblast Nauke o muzičkoj umjetnosti, što je opredijeljeno nacionalnim okvirom kvalifikacija u Srbiji).

⁶ Muzikologija se u Ljubljani, u skladu sa njemačkom tradicijom, izučava na Filozofskom fakultetu Ljubljanskog univerziteta.

⁷ Prema Bledskom dogovoru, status muzičkih škola bio je regulisan republičkim propisima, ali su održavana i savjetovanja na jugoslovenskom nivou (1955, 1958), kako bi se radilo na

bio i dogovor iz 1948. godine ostvaren između tri tada postojeće visoke muzičke škole o ujednačavanju organizacione strukture i programa. Tako je stvorena zajednička osnova za razvoj visokog muzičkog školstva na cijelom jugoslovenskom prostoru i započela je intenzivna saradnja na različitim nivoima.

Mreža visokoškolskih ustanova se poslije Drugog svjetskog rata postepeno širila osnivanjem Muzičke akademije u Sarajevu (1955), Visoke muzičke škole u Skoplju (1966, danas Fakultet muzičke umjetnosti), dok 1962. godine počinju sa radom dva isturena odjeljenja beogradske Muzičke akademije u Nišu i Novom Sadu. Ova odjeljenja će se ugasiti školske 1974/75. U Novom Sadu je to bilo prirodno, jer je 1974. osnovana Umetnička akademija u čijem sklopu radi i Departman za muziku, dok su Niš i cio region južne Srbije tada ostali bez visokoškolske ustanove u ovoj oblasti, što će djelimično biti ublaženo osnivanjem Više muzičke škole 1987/88. Priština prvu visokoškolsku ustanovu u oblasti muzike dobija 1975. godine.⁸ Period tranzicije obilježen je daljim širenjem mreže visokih škola i veoma je teško ne pogriješiti kada se pokuša njihovo nabranje jer djeluje i veliki broj institucija koje nijesu dobile akreditaciju, ili su je dobile samo djelimično, za pojedine nivoe studija. Jedino su u Sloveniji i Crnoj Gori zadržali samo po jednu centralnu visoku muzičku školu, u svim drugim sredinama bilježi se vrlo dinamičan razvoj mreže visokoškolskih institucija.⁹

Uočljiva je, dakle, tendencija da svi republički i pokrajinski centri dobiju najviši nivo muzičkog obrazovanja,¹⁰ ne samo zbog toga što se na taj način izlazi u susret

---

ujednačavanju organizacije ove nastave. Bledskim dogovorom je projektovano niže, srednje i visoko muzičko obrazovanje, njihova funkcija i trajanje, kao i kompetencije svršenih učenika. Cf. Branko Rakijaš, Muzičko školstvo u Jugoslaviji, u: Krešimir Kovačević (glavni ured.), *Muzička enciklopedija JLZ, II* (drugo izdanje), Zagreb, JLZ, 1974, 654.

⁸ Od 1999. ona radi sa sjedištem u Leposaviću, Varvarinu, zatim u Zvečanu, odnosno danas u Kosovskoj Mitrovici. Albanski nastavnici i studenti se, sa početkom raspada SFRJ, povlače iz ove institucije i nastavu organizuju u privatnim kućama, da bi po prestanku ratnih sukoba bio obnovljen rad Akademije, kao i drugih muzičkih škola.

⁹ Više o mreži i umrežavanju visokih muzičkih škola na bivšem jugoslovenskom prostoru u: Sonja Marinković, Izazovi tranzicije — neka pitanja razvoja (visokog) muzičkog školstva na prostoru bivše Jugoslavije, u: Žarko Mirković, Sonja Marinković i Vesna Ivanović (ured.), *Muzika regiona u uslovima tranzicije (1990–2010)*, Podgorica, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 2015, 109–120.

¹⁰ Pitanje realne potrebe za osnivanjem visoke muzičke škole nekada je u Crnoj Gori s razlogom moglo biti postavljano jer je teško opravdati ekonomsku logiku tog čina. Organizaciona struktura škola ovog tipa je izuzetno kompleksna, nastavni programi su razučeni, podrazumijevaju postojanje velikog broja predmeta, nastava se odvija kao individualna i u malim grupama, te zahtijeva angažovanje velikog broja nastavnika da bi se organizovala na adekvatnom nivou. Ekonomski svakako bi bilo isplativije stipendiranje potrebnog broja studenata, naročito ako se ima

učenicima da u svojoj sredini mogu da zaokruže školovanje, već prvenstveno zbog svijesti da institucije ovog tipa postaju okosnice organizacije cjelokupnog muzičkog života jer obezbjeđuju kadar za djelovanje svih drugih muzičkih ustanova — ansambala, radio i televizijskih centara, cjelokupnog školskog sistema, kao i za organizaciju koncertnog i pozorišnog života kao važnih mjerila stepena razvijenosti neke sredine. Tu misiju je na sebe preuzela i crnogorska Muzička akademija.

Početak rada obilježen je ogromnim entuzijazmom i angažovanjem osnivača i dugogodišnjeg dekana¹¹ Muzičke akademije Manje Radulović-Vulić (1936–2007), redovnog profesora (od 1988) i vanrednog člana CANU (od 2003). Ona je, uz podršku profesora Darinke Matić-Marović (1937), Dušana Trbojevića (1925–2011) i Željka Brkanovića (1937), postavljala temelje budućem razvoju institucije. Među prvim zaposlenim nastavnicima i saradnicima,¹² zaključno sa 1985. godinom, bili su Radisav Ljumović (1930), Lidija Skender Ferdinandi (1949), Radovan Papović (1950) i Žarko Mirković¹³ (1952). Potom je od 1987. godine zaposlen Branislav Opačić, a od 1990. angažovani muzički pedagog Mira Popović¹⁴, pijanista Čedomir Nikolić i diplomirani muzičar Mirjana Živković, od 1991. Senad Gačević i Igor Simović, od 1992. Vojin Komadina i Julio Marić. Manja Radulović-Vulić uspijeva da angažuje i veliki broj vrsnih inostranih stručnjaka, posebno istaknutih umjetnika i pedagoga iz Sovjetskog Saveza koji će odigrati izuzetno značajnu ulogu u formiranju budućih kadrova i privući u Crnu Goru i studente iz drugih sredina. Tako su se među imenima nastavnika u stalnom i honorarnom radnom odnosu¹⁵ našli i Konstantin Bogino, Vječeslav Gabrijelov, Pavel Vernjikov, Sergej Kunakov, Ilja Gruber, Aleksandar Ajzenberger, Vartkes

---

u vidu da bi se stipendije mogle planirati u skladu sa potrebama sredine. Ipak, pri donošenju odluka o osnivanju prevagnuli su drugi razlozi, ali će se ekonomska opravdanost djelovanja visoke muzičke škole u Crnoj Gori u različitim razdobljima uvijek iznova postavljati i često se pojavljivati kao faktor koji ugrožava kvalitet rada.

¹¹ U prvom periodu rada institucije, pored nje, dužnost dekana obavljali su Branko Opačić, Radisav Ljumović i Vojin Komadina.

¹² Podaci su dati prema knjizi nastavnika iz arhive Muzičke akademije. Zahvaljujem kolegama sa Muzičke akademije na Cetinju koji su prikupili i sistematizovali arhivske podatke i stavili ih na uvid za potrebe ovog istraživanja i analize.

¹³ Žarko Mirković sporazumno raskida radni odnos 1991. godine, ali će angažman na Akademiji nastaviti 1997. godine, kada preuzima nastavu iz kompozicije, orkestracije i tonskog sloga. Kao redovni profesor biće angažovan na toj instituciji do osnivanja Muzičkog centra Crne Gore (2006), kada preuzima dužnost direktora ove ustanove.

¹⁴ U evidenciji zaposlenih u rubrici koja se odnosi na kvalifikacije zabilježeno je da je Mira Popović diplomirani kompozitor, što je netačan podatak. Ona je bila angažovana kao saradnik na predmetu Solfedo.

¹⁵ Spisak obuhvata nastavnike koji su angažovani u prvoj fazi rada Muzičke akademije, do požara 1996.

Bojadžijan, Aleksej Lasko, David Grigorijan, Mihail Rusin, Vladimir Bočkarjov i Ivan Sotnjičuk iz Sovjetskog Saveza, ali i Martin Berkovski i Branko Opačić iz Sjedinjenih Američkih Država, kao i Marjan Mika i Pavel Aksamit iz Poljske. Sa jugoslovenskih prostora takode su bili angažovani brojnih stručnjaci, pored pomenutih i Miodrag Azanjac, Ernest Ačkun, Željko Veršić, Miro Glavinović, Vojin Komadina, Mirjana Živković¹⁶, Viktor Jakovčić i Ankica Petrović.

Nastava je organizovana kao dvostepena: dvogodišnja (obrazovni profil nastavnika muzičkog vaspitanja) i četvorogodišnja (diplomirani muzičar) i na samim počecima bilježi se upis velikog broja studenata, posebno onih koji su školovanje započeli u drugim centrima i željeli da ga zaokruže pošto im je za to pružena prilika.¹⁷ Postojala su dva odsjeka: Pedagoško-instrumentalni i Pedagoško-teorijski i u narednoj tabeli dati su statistički podaci o broju diplomiranih studenata po odsjecima i instrumentima u prvih deset godina rada Akademije. Iz tabele se vidi da je najveći broj studenata završio studijske programe za nastavnike u opšteobrazovnim osnovnim i srednjim školama (18 više, i 40 visoko obrazovanje), potom su najviše zastupljeni pijanisti (4 nastavnika klavira i 27 diplomiranih), jedanaest studenata je završilo studije violine, četvero flautu, po dvoje violončelo, kontrabas i kompoziciju. U različitim godinama broj svršenih studenata varira: u početnim nije bilo rijetko da ih bude samo jedan ili dvoje, ali se broj svršenih studenata uglavnom kreće od 8 do 27. Podaci o broju upisanih studenata takode variraju od 56 u prvoj godini upisa, do 21 u školskoj 2002/03. Uočljivo je da u prvoj deceniji nijesu izučavani ni svi gudački instrumenti (nije postojala klasa viole, počinje od 1995. godine), a da su drveni duvački postepeno uvođeni: prvo flauta, potom oboa i klarinet. Dok je gudački korpus potom postojano utemeljen kako bi se omogućio rad bazičnih ansambala (prije svega gudačkog kvarteta kao osnove budućeg orkestarskog muziciranja) i orkestra, drveni i limeni duvački instrumenti nikada nijesu bili zastupljeni u cjelini: klasa oboe danas ne postoji, kao ni fagota.

Među imenima prvih diplomiranih studenata nalaze se i budući saradnici i nastavnici Muzičke akademije: Mira Popović i Čedomir Nikolić (1987), Senad Gačević (1988), Boris Kraljević i Mirjana Živković (1990), Aleksandra Knežević (1991), kao i muzičari koji su izvan Crne Gore ostvarili zapažene umjetničke karijere: violinistkinja Beogradske filharmonije Ana Jokanović (1987) i kontrabasista Zoran Marković (1988), profesor na Akademiji za glasbo u Ljubljani.

¹⁶ Muzički teoretičar i kompozitor, nastavnik Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu (1935). Na Muzičkoj akademiji u Titogradu bila je angažovana Mirjana Živković (1956), diplomirani muzičar.

¹⁷ Na primjer, u prvoj generaciji upisano je 56 studenata.

Prilog 1: Diplomirani studenti Muzičke akademije u prvih deset godina rada[▪]

Profil	1982.	1983.	1984.	1985.	1986.	1987.	1988.	1989.	1990.	1991.
N MV ^ˆ		1	1			5	2	5	2	2
Dipl. muz. ^{ˆˆ}			3	2	5	3	2	1	10	14
Nast. klav.	1		1		1		1			
Dipl. pijan.			8		2	6	3	2	3	3
Dipl. vn.						3	2		1	5
Dipl. cb.						1	1			
Dipl. vc.									1	1
Dipl. vl.										(1995)
Dipl. komp.						1	1			
Dipl. dir.									1	
Fl.						1			1	2
Ob.										(1992)
Cl.										(1993)
Godišnje	1	1	13	2	8	20	12	8	17	27
Ukupno										111

▪ Arhivske podatke o diplomiranim studentima obrađivali su Ivan S. Vukčević i Jelena Martinović Bogojević, autori neobjavljene monografije o radu Muzičke akademije povodom tridesetogodišnjice od osnivanja.

^ˆ nastavnik muzičkog vaspitanja

^{ˆˆ} diplomirani muzičar

Muzička akademija svojim rezultatima biva prepoznata u široj stručnoj javnosti. Njeni ansambli i solisti nastupaju i osvajaju nagrade na mnogim takmičenjima, na prestižnim festivalima, poput beogradskog Bemusa, gdje je, pod dirigentskom palicom Darinke Matić Marović, 1987. godine, bila izvedena kompleksna vokalno-instrumentalna kompozicija Žarka Mirkovića *Pisma*. Grad Titograd/Podgorica je domaćin tradicionalnih Susreta muzičkih akademija Jugoslavije (1984, 1995). Početkom devedesetih, uprkos nepovoljnim društveno-političkim okolnostima, poslije otpočinjanja rata i sa raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), Muzička akademija nastoji da afirmiše pozitivne vrijednosti, ublaži posljedice sankcija, gubljenja veza među jugoslovenskim centrima, kao i odliva kadrova i studenata. U to vrijeme formiraju se još čvršće veze sa beogradskim Fakultetom muzičke umetnosti i uspostavlja saradnja sa velikim brojem njenih nastavnika. Neki od njih će na crnogorskoj školi biti angažovani tokom nekoliko decenija.

Poslije požara 1996. godine, u kojem su stradali ne samo privremeni objekti u kojima je Akademija bila smještena već i dragocjeni instrumenti, biblioteka i

arhiva, i zatim kratkotrajnog privremenog rada u Domu omladine *Budo Tomović* (februar — oktobar), Muzička akademija se seli na Cetinje, u zgradu nekadašnjeg Britanskog poslanstva, i u tom prostoru djeluje i danas. Na čelo Akademije, poslije iznenadne smrti tadašnjeg dekana Vojina Komadine (1997), dolazi mladi crnogorski kompozitor Senad Gačević (1962). On sa velikom energijom uspijeva da ostvari stabilizaciju nastavno-obrazovnog procesa brigom o kvalitetu nastavnog osoblja, podrškom domaćim snagama i angažovanjem potrebnih stručnjaka koje bira iz reda najistaknutijih nastavnika u regionu. Dužnost dekana vršio je zaključno sa školskom 2003/04. godinom.

Njegov mandat obilježen je dolaskom niza mladih stručnjaka od koji i mnogi i danas predaju na Muzičkoj akademiji: Miran Begić (1997), Ana Perunović (1997), Aleksandra Knežević (1997), Pavel Aksamit (1998), Boris Kraljević (1998, angažovan do 2005), Roman Simović (od 1999, angažovan u nekoliko navrata), Slavica Stefanović (1999–2002), Panta Veličković (2001, angažovan do 2005. godine, ali i potom honorarno), Vedrana Vidaković-Marković (2001), Rozalija Statkić (2002–2006), Miroslav Štatkić (2002–2006), Bojan Martinović (2003), Aleksandar Perunović (2003) i Aleksej Molčanov (2003). Sa muzičkom akademijom na Cetinju saraduju Darinka Matić-Marović, dr Branka Radović, Ljubiša Jovanović, Ante Grgin, Petar Ivanović, Irina Jašvili, Mladen Đorđević, Uroš Pešić, Mirjana Ivanović, dr Dragoslav Dević, Ljiljana Pantović, Dorina Radičeva, dr Zorislava Vasiljević, Dragoljub Šobajić, dr Sonja Marinković, Tatjana Marković, Vesna Mikić, Miloje Nikolić i Anica Sabo. Prosječan broj studenata po godini kretao se oko četrdesetak, što je omogućavalo kvalitetan rad hora, gudačkog orkestra i niza ansambala koji aktivno nastupaju na domaćim i inostranim festivalima. Muzička akademija je uključena u niz međunarodnih projekata, organizuje ljetnje kurseve i ljetnju školu orkestra iz čije tradicije izrasta Međunarodni ljetnji festival 2003. godine (Montenegro Music Festival, MMF¹⁸). Suorganizatori manifestacije su Kraljevska muzička akademija iz Stokholma, cetinjska Muzička akademija i Kraljevsko pozorište Zetski dom, a učesnici na ovom festivalu bili su studenti i profesori iz četrnaest evropskih zemalja — Albanije, Austrije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Estonije, Hrvatske, Jermenije, Njemačke, Rusije, Slovenije, Srbije i Crne Gore, Švajcarske, Švedske i Ukrajine.

¹⁸ Kako je poslije ovog festivala Senad Gačević prestao da obavlja dužnost dekana, tradicija ljetnjih kurseva i orkestara nastavljena je po osnivanju festivala *Espressivo* 2008. godine. Proteklih godina na festivalu su nastupali i držali majstorske kurseve brojni poznati umjetnici: Igor Petruševski, Alesij Petrov, Zoran Marković, Mihael Helsvuo, Ljubiša Jovanović, Nikolaj Mazhar, Vladimir Ovčiničkov, Kolin Stoun, Herbert Kefera, Tufik Matuk, Imre Kalman, Florijan Baž, Jaroslav Nadržicki, Vladimir Viardo, Viktor Uzur, Mihail Berzenicki i drugi.

Festival je imao dva podjednako zastupljena segmenta rada: edukativni, kroz organizaciju majstorskih kurseva i kulturni, kroz proizvodnju programa koji su predstavljeni ne samo na Cetinju već i u Kotoru, Baru, Plavu i Bijelom Polju. Osim muzičkih, program je uključivao i dvije pozorišne predstave Švedskog kraljevskog pozorišta, a održane su i dvije promocije — knjige Manje Radulović-Vulić *Drevne muzičke kulture Crne Gore* i prvog etnomuzikološkog CD-a objavljenog u Crnoj Gori — *Muslimanska tradicija Plava*, na kojem je autor dr Dimitrije Golemović predstavio dio rezultata svojih istraživanja folklorne tradicije Plava i Gusinja.

Na prvom MMF-u majstorske kurseve održali su dragi prijatelji i dugogodišnji saradnici cetinjske Muzičke akademije — violončelista David Grigorian (Njemačka), violista Bjorn Sjogren (Švedska), violinista Stefan Kamilarov (Austrija), flautista Ljubiša Jovanović (SCG), pijanista Jirži Jermin (Ukrajina) i, uz ove istaknute umjetnike i pedagoge, sasvim ravnopravno, ugledni docenti cetinjske Akademije — pijanista Boris Kraljević i violista Panta Veličković. Posebno složen zadatak bio je pred violinistom Aleksandrom Ostrovskim (Njemačka) kome je, poslije uspješne prolječne turneje ansambla YES (Young European Soloists) u SCG i Njemačkoj na ljetnjem festivalu bilo povjereno rukovođenje orkestrom.

Sasvim ekskluzivno, te godine je iskorišćena i prilika što je na Cetinju bio instrument Egona Mihajlovića (Njemačka), te je po prvi put na ovim prostorima organizovan i kurs čembala, a njegovi polaznici su rezultate svog rada predstavili na internom koncertu u sali Muzičke akademije (28. jula). Sa Egonom Mihajlovićem Akademija je imala raznovrsnu saradnju i pod njegovim rukovodstvom izvedena je i prva barokna opera na Cetinju, Perslovo djelo *Didona i Enej* (2001).

Gosti Cetinja na prvom međunarodnom muzičkom festivalu bili su i članovi gitarskog trija — Vera Ogrizović (SCG), Edin Karamazov (Hrvatska) i Srđan Bulatović (SCG) — kao i Kamilarov kvarteta¹⁹, što je studentima dalo priliku za susrete i rad sa ovim umjetnicima.

Program ovog međunarodnog festivala svjedoči o otvorenosti Muzičke akademije na Cetinju i njenoj ambiciji da djeluje kao stožer muzičkih aktivnosti u crnogorskom muzičkom životu. Međutim, takođe je u ovom periodu rada Akademije nedvosmisleno bila ispoljena briga o organizaciji nastavnog procesa, razvoju kurikuluma, otvaranju novih klasa za drvene duvačke i limene duvačke instrumente, kao i gitaru. Planovi i programi bili su ujednačeni sa planovima najstarije muzičke

¹⁹ Pored Stefana Kamilarova, u njemu su nastupali Joana Luis, Gerda Fritše i Orfeo Mendoci.

visokoškolske institucije u tadašnjoj državi — Fakultetom muzičke umetnosti u Beogradu. Otvorene su postdiplomske studije (1998/99) i na umjetničkim odsjecima i na pedagogiji, i odbranjani su brojni magistarski radovi²⁰.

Izbor novog dekana, pijaniste Vladimira Bočkarjova²¹, poklapa se sa početkom reforme i primjenom principa Bolonjskog procesa²² u crnogorskom visokom školstvu. To je za Muzičku akademiju značilo temeljnu promjenu nastavnih planova i programa i uvođenje novog sistema studija: trogodišnji *bačelor* (akademske osnovne studije), jednogodišnju *specijalizaciju* (akademske specijalističke studije) i dvogodišnje *magistarske studije* (akademske master studije).²³ Nastava je organizovana na osam studijskih programa: Kompozicija, Dirigovanje, Opšta muzička pedagogija, Klavir, Gudački instrumenti (violina, viola, violončelo, kontrabas), Duvački instrumenti (flauta, klarinet, truba, horna, trombon), Gitara i Harmonika. Promjene nijesu obuhvatile samo strukturu programa već i sadržaje.²⁴ Istovremeno, a posebno od vremena osamostaljenja

²⁰ Postdiplomske studije na cetinjskoj Akademiji završili su: Milica Vicković (klavir), Kosana Radojević (klavir), Tatjana Krkeljić (flauta), Seda Vukašinić (kamerna muzika), Vladimir Domazetović (klavir), Miodrag Belević (kontrabas), Vedrana Marković (solfedo), Žana Marinković (Lekić) (flauta), Mladen Popović (violončelo), Aleksandra Stepanović (kompozicija), Andrija Stanojević (kamerna muzika), Srđan Lišanin (kontrabas), Bojan Martinović (klavir), Jelena Martinović-Bogojević (metodika nastave klavira), Marija Đurđević-Ilić (flauta), Zoran Zakrajšek (kontrabas), Vida Belević (kamerna muzika), Danijel Cerović (gitara), Nataša Popović (kamerna muzika), Ivana Antović (vokalna literatura), Dragan Mirković (harmonika), Petar Garić (klarinet), Aleksandar Perunović (kompozicija) i Ana Perunović (muzička teorija).

²¹ Po okončanju drugog trogodišnjeg mandata Vladimira Bočkarjova, dužnost dekana u dva mandata obavljao je Miran Begić, a danas je na čelu Akademije Bojan Martinović.

²² O efektima Bolonjskog procesa pisala sam u više navrata. Pored već pomenutog članka, vidi i: Sonja Marinković, Implementacija Bolonjskog procesa na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu, u: Ivan Čavlović (gl. ured.), *V međunarodni simpozij „Muzika u društvu”, Sarajevo, 26–28. oktobar/listopad*, Sarajevo, Muzikološko društvo FbIH, Muzička akademija u Sarajevu, 2007, 249–254; Соња Маринковић, Историјат Факултета музичке уметности: развој студијских програма, у: Весна Микић и Тијана Поповић-Млађеновић, *Тематски иошенијали лексикографских јединица о музичким институцијама*, Београд, ФМУ, 2009, 61–70.

²³ Ciljevi Bolonjskog procesa (*ostvarenje veće kompatibilnosti i uporedivosti sistema visokog obrazovanja; usvajanje sistema lako razumljivih i uporedivih nivoa; usvajanje sistema koji se u suštini zasniva na dva glavna ciklusa — dodiplomskom i postdiplomskom; promocija mobilnosti prevaziženjem prepreka ka djelotvornoj primjeni slobodnog kretanja*), na planu muzičkog obrazovanja ni u Evropi, ni na balkanskom prostoru, nijesu ostvareni. Prije bi se moglo reći da je reforma imala sasvim suprotan efekat: otežana je mobilnost jer je procedura priznavanja diploma veoma komplikovana i dugotrajna, oformljena je različita struktura studijskih programa tako da postaju teško uporedivi, a nekad vrlo bliski, ako ne i istovjetni nastavni sadržaji, postali su značajno različiti.

²⁴ Na primjer, nastavni programi Istorije muzike doživjeli su značajnu transformaciju. Do reforme je istorija muzike do klasicizma izučavana u prvoj godini studija, romantizam u drugoj, a muzika XX vijeka u trećoj godini studija. Novi programi podrazumijevaju jednosemestralne

Crne Gore, počelo je smanjenje broja angažovanih nastavnika, naročito gostujućih profesora, ali i stalno zaposlenih. Tako je danas na Muzičkoj akademiji zaposleno dvadeset troje nastavnika i saradnika.²⁵ Gotovo kompletnu teorijsku nastavu izvode saradnici (jedini izuzetak je nastava kontrapunkta), koji se javljaju i kao nosioci drugih predmeta (na primjer, nastavu hora vodi viši stručni saradnik Aleksandra Knežević). Na nekim studijskim programima nema angažovanih odgovornih nastavnika (kompozicija), mada se organizuju polaganja ispita. To je rezultat dugotrajnog procesa redukcije kako broja nastavnika tako i studenata. Broj diplomiranih studenata po odsjecima to nedvosmisleno ilustruje:

Studijska godina	Opšta muzička pedagogija	Klavir	Gudački instrumenti	Duvački instrumenti	Gitara	Harmonika
2008/09.	11 + 18*	4 + 3	1 + 4	4 + 1	3	0
2009/10.	3 + 3	1	0 + 2	8 + 2	0	0
2010/11.	4	1	4	2 + 2	1	2
2011/12.	4 + 2	3	5	2	2	2
2012/13.	8	1	1	3	1	3
Ukupno	30 + 23	10 + 3	11 + 6	19 + 5	7	7
Ukupno za 5 godina	84 + 37					

* drugi broj se odnosi na studente koji su diplomirali po starom nastavnom programu (četvorogodišnje osnovne studije)

predmete sa sljedećim rasporedom gradiva: I semestar — zaključno sa renesansom i uvodom u barok; II semestar — barok i rokoko; III semestar — klasicizam; IV semestar — rani romantizam; V semestar — pozni romantizam; VI semestar — muzika XX vijeka. Crnogorska muzika, nekad izučavana u sklopu tema vezanih za nacionalnu istoriju muzike, uvedena je kao novi, dvosemestralni predmet na specijalizaciji. Ovo se može pravdati potrebama svršenih studenata koji odlaze u škole, gdje teme iz muzike XX vijeka nijesu zastupljene, a postoji potreba za temeljnim savladavanjem barokne i klasične tradicije. Ipak se može postaviti pitanje koliko je ta opšta orijentacija u izboru gradiva na kojem će biti težište adekvatna na početku XXI vijeka. Slične promjene su se dogodile i na drugim predmetima.

²⁵ Dirigent Radovan Papović, redovni profesor; kompozitor Senad Gačević, redovni profesor; violinista Miran Begić, vanredni profesor; pijanista Bojan Martinović, vanredni profesor; akordeonista Predrag Janković, vanredni profesor; pijanista Aleksej Molčanov, vanredni profesor; trubač Aleksandar Arsić, docent, flautistkinja Tatjana Krkeljić, docent; dr Vedrana Marković, muzički pedagog, docent; pijanistkinja Jelena Martinović-Bogojević, docent; Tatjana Radojević, docent, violinista Vujadin Krivokapić, docent; flautistkinja Žana Marinković-Lekić, docent; pijanistkinja Nataša Popović, docent; gitarista Danijel Cerović, docent; flautistkinja Marija Đurđević-Ilić, docent; pijanista Vladimir Domazetović, docent; viši stručni saradnici Seda Vukašinović i Aleksandra Knežević; stručni saradnici Vida Belević, mr Ana Perunović-Ražnja-tović, dr um. Aleksandar Perunović Veljko Belević.

Međutim, suštinsko pitanje koje treba postaviti odnosi se ne na broj svršenih studenata, već na strukturu u odnosu na potrebe sredine. Na ovo pitanje nema jednostavnog odgovora. Koliki je broj svršenih studenata Odsjeka za opštu muzičku pedagogiju Crnoj Gori danas potreban i kako se on može dugoročno planirati? Ono što je nedvosmisleno uočljivo, to je disproporcija broja svršenih gudača i duvača, s obzirom na potrebe orkestra, gdje oni primarno nalaze zaposlenje. Da li postoji koordinacija između različitih nivoa škola? I, na kraju, da li postoji plan mreže muzičkih škola koji bi podrazumijevao jasnu vertikalnu: masovne osnovne muzičke škole, dostupne učenicima u svim sredinama, makar kroz rad isturenih odjeljenja, dobro regionalno organizovan sistem srednjih muzičkih škola i njihova tijesna povezanost sa najvišom obrazovnom institucijom?

Literatura

- [1] Marinković, Sonja, Implementacija Bolonjskog procesa na Fakultetu muzičke umjetnosti u Beogradu, u: Ivan Čavlović (gl. ured.), *V međunarodni simpozij „Muzika u društvu”*, Sarajevo, 26–28. oktobar/listopad, Sarajevo, Muzikološko društvo FbiH, Muzička akademija u Sarajevu, 2007, 249–254.
- [2] Маринковић, Соња, Историјат Факултета музичке уметности: развој студијских програма, у: Весна Микић и Тијана Поповић-Млађеновић, *Темајски поенцијали лексикографских јединица о музичким институцијама*, Београд, ФМУ, 2009, 61–70.
- [3] Marinković, Sonja, Izazovi tranzicije — neka pitanja razvoja (visokog) muzičkog školstva na prostorima bivše Jugoslavije, u: Žarko Mirković, Sonja Marinković i Vesna Ivanović (ured.), *Muzika regiona u uslovima tranzicije (1990–2010)*, Podgorica, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 2015, 109–120.
- [4] Rakijaš, Branko, Muzičko školstvo u Jugoslaviji, u: Krešimir Kovačević (gl. ured.), *Muzička enciklopedija JLZ, II* (drugo izdanje), Zagreb, JLZ, 1974, 653–654.

WEB izvori

- [5] Akademija umjetnosti Univerziteta u Banjoj Luci, na <http://au.unibl.org/>
- [6] Akademija za glasbo. History of Studying at Academy of Music at http://www.ag.uni-lj.si/index.php?lang=en&page_id=3812
- [7] Graham Bartle's IDMMEI (International directory of music and music education institutions), at <http://idmmei.isme.org/index.php/institutions?pid=91&sid=2856:University-of-Prishtina-Prishtina>
- [8] Факултет за музичка уметност, Скопје, на <http://www.fmu.ukim.edu.mk/>
- [9] Muzička akademija u Zagrebu, na <http://www.muza.unizg.hr/>
- [10] Muzička akademija u Zagrebu, područni odjel Rijeka, na http://www.muza.unizg.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=130&Itemid=200
- [11] Muzička akademija u Sarajevu, na <https://www.facebook.com/mas.unsa.ba>

- [12] Muzička akademija Univerziteta u Istočnom Sarajevu, na <http://muzickaakademija.net/>
- [13] Muzička škola u Ilidži, na <http://www.muzickail.edu.ba/>
- [14] Rezultati četvrtog ciklusa akreditacija (2009), na
- [15] http://www.kapk.org/images/stories/odluke/rezultati/Rezultati%20cetvrtog%20ciklusa%20akreditacije%20_2009_.pdf
- [16] Slovensko ogrodje kvalifikacij (predlog medresorske delovne skupine za pripravo nacionalnega ogrodja kvalifikacij), Ljubljana, 2011, na
- [17] http://www.nok.si/files/nok/userfiles/datoteke/75_file_path.pdf.
- [18] Sveučilište *Jurja Dobrile* u Puli, Glasbeni odsjek Filozofskog fakulteta u Puli, studij muzičke pedagogije, na <http://www.ffpu.hr/index.php?id=11>
- [19] The European Summer Music Academy in Pristina, 2012–2013, na <http://www.musicacademy-ks.com/>)
- [20] Umjetnička akademija u Osijeku, Sveučilišta *Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku, na <http://www.uaos.unios.hr/>
- [21] Umjetnička akademija u Splitu, Sveučilište u Splitu, na <http://www.umass.hr/>

Sonja MARINKOVIĆ

MUSIC ACADEMY IN CETINJE: AN OVERVIEW OF THE FOUNDING,
DEVELOPMENT AND CURRENT WORK OF THE HIGHER MUSIC
EDUCATION INSTITUTION IN MONTENEGRO

Summary

The paper illuminates key issues in the development of (higher) music education in Montenegro, related to the establishment, operation and current direction of this institution. The goal of the analysis is the historiographical identification of key issues of the organization of higher music education in Montenegro, viewed in the broader Yugoslav context. The paper discusses the issues of the status of music education, ways of networking higher music schools in former Yugoslavia and points to the most important aspects of the implementation of the Bologna process, as well as some problems in the work of Montenegrin higher music education in the transition period.

Key words: *music pedagogy, higher education, music education, education reform, transition*